

PRAKTIČNA PRIPOROČILA ZA UPRAVLJANJE Z OBSTOJEČIMI KRAJINSKIMI ELEMENTI IN ZA VZPOSTAVITEV NOVIH KRAJINSKIH ELEMENTOV

Varovanje biotske raznovrstnosti je eden od ciljev nove skupne kmetijske politike po letu 2023. K izboljšanju stanja biotske raznovrstnosti lahko prispevamo z ustreznim načinom ohranjanja obstoječih krajinskih elementov in z vzpostavitvijo novih krajinskih elementov. Povečanje biotske raznovrstnosti je tudi cilj EIP projekta »Ohranjanje in izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti na kmetijsko intenzivnih območjih na osnovi ekosistemskih značilnosti«, v sklopu katerega smo na partnerskih kmetijskih gospodarstvih izvedli ukrepe vzdrževanja/obnove/razširitve/obogatitve obstoječih krajinskih elementov in vzpostavili nove krajinske elemente. Na osnovi izvedenih praktičnih preizkusov smo oblikovali praktična priporočila za upravljanje z obstoječimi krajinskimi elementi in tudi za vzpostavitev novih krajinskih elementov. Poseben del priporočil pa se nanaša tudi na obravnavo krajinskih elementov v sklopu agrarnih operacij.

Ključna praktična priporočila za upravljanje z obstoječimi krajinskimi elementi

Osnovno vodilo vzdrževanja vseh vegetacijskih krajinskih elementov je ohranjanje dobrega stanja njihove vegetacije. Potrebno je občasno selektivno redčenje vegetacije ter odstranitev suhih dreves oz. poškodovanih ali suhih vej. To izvedemo med oktobrom in 1. marcem, če dreves takrat še nisoolistana. Pazimo na uporabo ustreznega orodja oz. mehanizacije, ki omogoča raven in čist rez. Zaradi omejevanja tujerodnih invazivnih rastlin redčenje izvedemo v omejenem obsegu, še posebej to velja za grmovnice (ohranjanje zadostne gostote). Za redčenje ali odstranjevanje vegetacije na brežini vodotoka moramo pridobiti dovoljenje Direkcije RS za vode, dodatno pa še dovoljenje za poseg v naravo, v kolikor se obvodna vegetacija nahaja na območju, ki je zavarovano območje, posebno varstveno območje (Natura 2000) ali potencialno posebno ohranitveno območje po Zakonu o ohranjanju narave.

Pri visokodebelnih oz. travniških sadovnjakih, kjer se drevje ne obrezuje redno, je osnova za nadaljnjo rast poživitvena rez. Najprimernejši čas zanjo je zgodaj spomladi. Z zgodnjo rezjo spodbudimo rast dreves, s pozno (bližja času cvetenja) lahko omejimo njihovo rast. Odrežemo suhe in poškodovane veje, pri rezi ostalih vej pa gledamo na to, da bo krošnja čim bolj osvetljena. Pri tem moramo paziti, da ne odstranimo več kot tretjino krošnje.

Zaželeno je, da so robovi njiv oz. obmejki čim bolj vrstno pestri, zato na njih in v njihovi neposredni bližini ne uporabljamo FFS in gnojil. Priporočamo, da se košnja obmejkov izvede enkrat letno, in sicer pozno v vegetacijski sezoni. Če se na obmejkju pojavljajo tujerodne invazivne rastline, je potrebna pogostejša košnja in izvajanje ukrepov za njihovo zatiranje. V kolikor je obmejek vrstno siromašen, ga lahko obogatimo s posipanjem senenega drobirja iz okoliških travnikov z visoko vrstno pestrostjo in brez tujerodnih invazivnih vrst.

Dodatno prispevamo k biotski raznovrstnosti, če obstoječi krajinski element povečamo (razširimo, podaljšamo, zapolnimo vrzeli), obogatimo z avtohtonimi rastlinskimi vrstami ali z malimi neživimi strukturami. Pri tem uporabimo sadike avtohtonih vrst dreves in grmov, izberemo pa čim pestrejšo

kombinacijo sadik. Priporočamo presaditev sadik, glede skrbi za mlade sadike pa je več napotkov pri priporočilih za vzpostavitev novih krajinskih elementov.

Zapolnitev vrzeli v obstoječi mejici.

Krajinski element lahko tudi obogatimo z različnimi neživimi strukturami manjših dimenzij, kot npr. kup kamenja, kup vejevja, čmrljak ali hotel za žuželke.

Skladno s pravili pogojenosti, so vlagatelji zahtevkov za neposredna plačila, intervencije Kmetijsko-okoljskih-podnebnih plačil, Ekološko kmetijstvo, Dobrobit živali ter intervencije Biotično varstvo rastlin, Lokalne pasme in sorte ter Plačila Natura 2000, dolžni ohranjati obstoječe krajinske značilnosti. Vlagatelji zahtevkov lahko vložijo tudi zahtevek za intervencijo Kmetijsko-okoljskih-podnebnih plačil, Operacijo BK.10 Ohranjanje mejic, pod pogojem, da si predhodno na pristojni upravni enoti pripišejo mejico iz sloja grafičnih enot krajinskih značilnosti, za katero imajo pravico do uporabe. Mejico je v tem primeru potrebno vzdrževati skladno z zahtevami operacije Ohranjanje mejic.

Ključna praktična priporočila za vzpostavitev novih krajinskih elementov

Pri opredelitvi lokacije novega krajinskega elementa ga poskusimo umestiti na lokacijo, kjer bo hkrati dopolnjeval mrežo obstoječih krajinskih elementov in čim manj motil obdelavo kmetijskih zemljišč. Posledično se usmerjamo na robove obdelovalnih enot, pri tem pa načrtujemo tudi odmik od parcelne meje (ob zasaditvi na parcelno mejo je potrebno soglasje mejaša). Pazimo da ne bi vzpostavitev novega krajinskega elementa predstavljala ovire za preglednost (ceste in poti, železnica), prav tako ne sme ogrožati vodov gospodarske javne infrastrukture. Nov krajinski element je smiselno umestiti na slabša, manj rodovitna in degradirana zemljišča, če pa takšnih nimamo, ga umestimo tako, da čim bolj preprečujejo vodno in vetrno erozijo. Upoštevamo prihodnjo osenčenost in prilagodimo smer zasaditve, če gre za linijski element. Priporočamo smer sever-jug, če pa ta ni mogoča, se naj zasadijo predvsem gmi.

Za zasaditev novega krajinskega elementa uporabimo avtohtone vrste dreves in grmov. Priporočamo presaditev. Novo zasajene oz. presajene sadike najbolj ogrožajo tujerodne invazivne rastline, poletna suša in divjad. Tujerodne invazivne rastline okoli sadik je potrebno zatirati s košnjo, puljenjem, sicer so možnosti preživetja sadik bistveno manjše. Najboljši čas za zasaditev je pozno jeseni zaradi poletnih suš in omejenih možnosti zalivanja. Divjad pogosto poškoduje sadike, zato naj se večjim sadikam namesti tudi zaščitna mreža. Za uspešno razrast mladih sadik so ključni: spremljanje stanja zasajenih sadik, ustrezna skrb zanje in po potrebi nadomeščanje propadlih sadik.

Vzpostavitev novega krajinskega elementa.

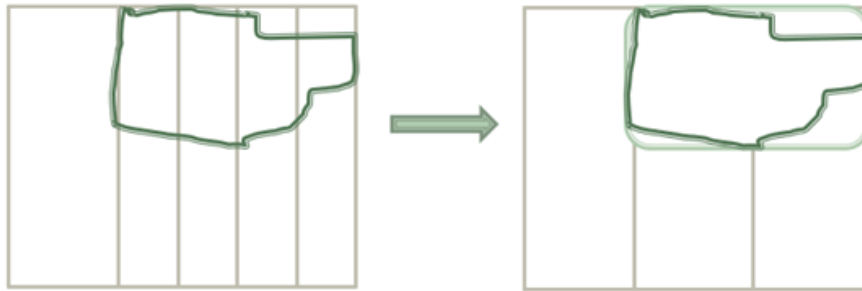
Na določenih območjih v Republiki Sloveniji je možno pridobiti sredstva za vzpostavitev novih krajinskih elementov v sklopu intervencije razvoja podeželja IRP22 Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023- 2027, Podintervencije B: Neproizvodne naložbe v ureditev mejic, suhozidov in drugih krajinskih značilnosti.

Zgornja priporočila so dostopna tudi v videonavodilu za vzdrževanje in nego mejic, ki je dostopno na povezavi: https://www.youtube.com/watch?v=cD_VrIFsDHA.

Krajinski elementi v sklopu agrarnih operacij

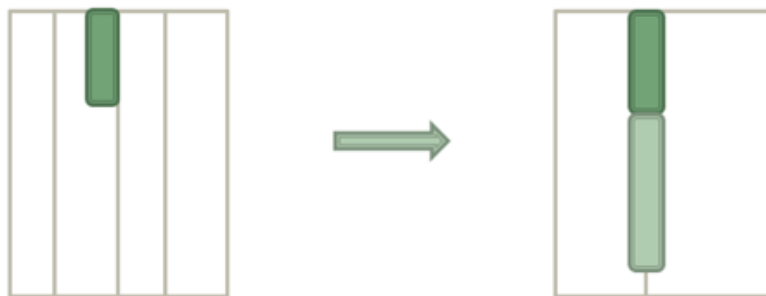
Zaradi potrebe po oblikovanju novih praks na področju izvajanja komasacij in agromelioracij v smislu vključevanja nekmetskih (naravovarstvenih, okoljskih, ipd.) ciljev v projekte agrarnih operacij, so bila pripravljena še priporočila za obravnavo krajinskih elementov v sklopu le-teh.

Z naravovarstvenega vidika je bolje ohraniti že obstoječi krajinski element, kot obstoječega odstraniti in nadomestiti z novim na drugi lokaciji, zato je smiselno že pri komasacijah načrtovati mrežo poti in novo razdelitev zemljišč tako, da se obstoječi krajinski element ohranijo v čim večji meri. Smiselno je, da se obstoječe skupine dreves in grmičevja ohranijo in po potrebi dodatno dosadijo v pravilnejšo obliko, ki se bo bolje dopolnjevala z načrtovano novo razdelitvijo zemljišč.

Shematski prikaz prilagoditve novega stanja zemljišč po izvedbi komasacije obstoječemu krajinskemu elementu z minimalnim povečanjem površine krajinskega elementa.

Podobno se ohrani obstoječe mejice in se jih z novo razdelitvijo zemljišč umestiti na mejo med dva lastnika zemljišč. Če je obstoječa mejica orientirana v smeri sever-jug, je njen vpliv osenčenosti na obdelovalne površine manjši in je smiselno mejico podaljšati po celotni meji med sosednjima zemljiščema

Shematski prikaz prilagoditve novega stanja zemljišč po izvedbi komasacije obstoječemu krajinskemu elementu (mejici) in načrtovano podaljšanje mejice v smeri proti jugu.

Po potrebi se v sklopu agrarnih operacij načrtuje vzpostavitev novih krajinskih elementov. Te načrtujemo predvsem ob poljskih poteh, ob jarkih, izjemoma ob vodotokih, pri tem pa moramo upoštevati odmike novih zasaditev od različne infrastrukture in tudi prihodnjo osenčenost površin. Ob jarkih se načrtuje zasaditev mejic le enostransko zaradi vzdrževanja jarkov. Tudi pri načrtovanju novih mejic ob poljskih poteh priporočamo, da se načrtujejo le na eni strani poljske poti ter z zadostnim odklikom od poljske poti. Smiselno je upoštevati tudi prihodnjo osenčenost in umestiti nove mejice tako, da bo poznejši vpliv osenčenosti na kmetijske površine in pridelavo čim manjši.

Projekt Evropskega inovativnega partnerstva (EIP) »Ohranjanje in izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti na kmetijsko intenzivnih območjih na osnovi ekosistemskih značilnosti« se je pričel novembra 2020, zaključil pa se bo novembra 2023. Projekt se izvaja v okviru ukrepa M16 Sodelovanje iz PRP 2014-2020, podukrep 16.5 Okolje in podnebne spremembe, ki ga sofinancira Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Partnerji v projektu so: Geodetski zavod Celje, d.o.o. (vodilni partner), Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, KGZS Zavod Ptuj, Cevez Kristijan Bogataj s.p. in 6 kmetijskih gospodarstev: Korenjak Janez, Brodnjak Zdenka, Jeruzalem Ormož SAT, d.o.o., Leben Slavko, Praznik Ivan in Vouk Jožica.

Splošni cilj projekta je povečati biotsko (ekosistemsko, vrstno, genetsko) raznovrstnost in s tem povečati stabilnost in elastičnost kmetijskega ekosistema na dolgi rok. Specifičnimi cilji pa so:

- ohranitev, razširitev in obogatitev obstoječih krajinskih struktur na izbranem kmetijskem prostoru / ekosistemu;
- vzpostavitev novih krajinskih struktur v izbranem kmetijskem prostoru/ekosistemu;
- povečanje ozaveščenosti kmetov, kmetijskih svetovalcev in drugih deležnikov v prostoru o pomenu krajinskih elementov, biotske raznovrstnosti in ekosistemske stabilnosti.

Rezultati projekta, ki so na voljo na spletni strani vodilnega partnerja (https://www.gz-ce.si/ohranjanje_biotske_raznovrstnosti.html):

- Preučitev deleža krajinskih elementov in omrežja habitatov na širšem območju GERK-ov KMG na območju že izvedenih zemljiških operacij in analiza renaturacije kmetijskih zemljišč
- Analiza anketnega vprašalnika o interesu in stališčih kmetovalcev glede pripravljenost za vzpostavitev novih krajinskih elementov
- Ekonomsko ovrednotenje vzpostavitve različnih novih krajinskih elementov (*glej Priročnik za ohranjanje in vzpostavitev mejic ter drugih krajinskih elementov v kmetijski krajini*)
- Praktična priporočila za vzdrževanje/obnovo/razširitev/obogatitev obstoječih krajinskih elementov (*glej Priročnik za ohranjanje in vzpostavitev mejic ter drugih krajinskih elementov v kmetijski krajini ali brošuro Ohranjanje in vzpostavitev mejice ter drugih krajinskih elementov v kmetijski krajini*)
- Praktična priporočila za ohranjanje in vzpostavljanje krajinskih elementov na kmetijsko intenzivnih območjih (*glej Priročnik za ohranjanje in vzpostavitev mejic ter drugih krajinskih elementov v kmetijski krajini ali brošuro Ohranjanje in vzpostavitev mejice ter drugih krajinskih elementov v kmetijski krajini*)

Spletni strani financerjev projekta:

Evropska komisija, Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja

<https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/ruraldevelopment>

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Program razvoja podeželja 2014–2020

www.program-podezelja.si/